

Samen sterk

Als historische vereniging Hemony mogen wij ons beslist niet rekenen tot de 'grote' historische verenigingen. Maar met onze ruim 200 leden (u) hebben wij inmiddels aangetoond 'levensvatbaar' te zijn, ook voor de toekomst.

Klein kan ook groot betekenen. Groot in de vorm van snel kunnen reageren, veel overzicht hebben van activiteiten, plezier hebben met de mensen die allemaal iets doen en dat van elkaar weten, daadkrachtig optreden bij zich plotseling voordoende situaties. Het werkt prima zo!

En omdat we klein zijn, schamen we ons er niet voor om aan te 'schurken' tegen grote historische verenigingen zoals het 'Westfries Genootschap', waarvan veel Hemonyleden eveneens lid zijn. Daarom ondersteunen wij heel graag hun 'bronnendatabank' in de vorm van een bibliografie met daarin ontelbaar veel verwijzingen naar artikelen die door ons, maar ook door andere historische verenigingen, aan het papier zijn toevertrouwd.

Nieuwsgierig? Ga achter uw computer of neem uw tablet ter hand en ga naar de website van het Westfries Genootschap: <https://www.westfriesgenootschap.nl/archivering/bibliografie/> Voor iedereen die belangstelling heeft in historie is hier beslist iets te vinden.

Ook wijs ik u nog eens op een andere prachtige website: <https://www.westfriesekaart.nl/> Er zijn een aantal 'oudere kaarten' bijgekomen en veel nieuwe verhalen over de WOII. Gewerkt wordt aan een groot molen- en scholenbestand. Daarover later meer! En natuurlijk niet te vergeten, onze eigen website <https://www.hvhemony.nl> waar langzamerhand steeds meer informatie op wordt gezet door hardwerkende Hemony- (bestuurs-)leden.

Dit is een vroegtijdige uitgave van ons jaarboekje om in het vervolg de jaartelling van onze uitgave te stroomlijnen. Het staat weer bol van prachtige verhalen over onze dorpen! Namens uw Hemonybestuur: veel leesplezier!

André de Reus

Over de straatnamen in Avenhorn

Drie jaar geleden heeft het bestuur van onze vereniging met veel plezier meegewerkt aan het succesvolle erfgoedproject *Oma Nel, Opa Dirk en Opa Gert, een eeuw vol verhalen* van de Jozefschool in De Goorn. Tijdens de voorbereiding kwam vanuit de school onder meer de vraag naar voren wat de betekenis is van de straatnamen in De Goorn en Avenhorn. Met deze vraag ben ik de archieven en boeken ingedoken. Het leverde een schat aan informatie op, interessant genoeg om ook in ons jaarboekje te publiceren.

In het vorige jaarboekje zijn de straatnamen in De Goorn behandeld. Nu richten we onze blik op Avenhorn. Hieronder volgen in alfabetische volgorde de straatnamen en hun betekenis. Ik beperk me wederom tot de straten en wegen van vóór 1975. Straatnamen in de recentere nieuwbouwwijken ontbreken dus (namen van vissen en van molenonderdelen als verwijzing naar de afgebroken korenmolens De Onderneming achter West 14).

Ariëns

Deze straat kreeg in 1968 zijn naam, afgeleid van de Ariënsloot die circa 50 meter noordelijker evenwijdig aan de straat loopt.¹ Op de oudste kadastrale detailkaart (minuutplan) van omstreeks 1823 heet deze sloot ook al 'Ariensloot'.² De sloot zal ooit vernoemd zijn naar ene Ariën, vermoedelijk de eigenaar van de sloot en/of het aangrenzende land.

Avenhorn

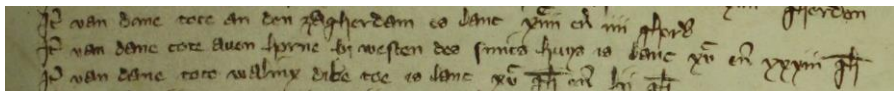
Volgens de oudgermanisten Van Berkel en Samplonius is Avenhorn een "samenstelling van de persoon *Ave* en *horn* 'hoek', waarmee in West-Friesland vaak een hoek of knik in de dijk aangeduid werd (vergelijk Hoorn)."³ Als oudste vermelding noemen ze 'Auenhorn' uit 1457, maar de naam komt al voor in een uitspraak uit 1320 van de grafelijke Raad in een aantal ruzies, onder andere over de verdeling van de onderhoudskosten

¹ Westfries Archief (hierna: WA), 1156 Gemeentebestuur Avenhorn 1926-1978, inv.nr. 61.

² beeldbank.cultureelerfgoed.nl (geraadpleegd 18-8-2016). De kadastrale overzichtskaart (verzamelplan) uit 1823 vermeldt vermoedelijk abusievelijk 'Aren Sloot', dus zonder 'i'.

³ G. van Berkel en K. Samplonius, *Nederlandse plaatsnamen. De herkomst en betekenis van onze plaatsnamen* (Utrecht 1995) 11.

van de Westfrieſe Omringdijk.⁴ De lengte van de dijk wordt hierin per dijkvak nauwkeurig beſchreven: "Item van dane tote Aven horne bi weſten des ſmits huys, is lanc XV^c ende XXXIII gherden [roeden]" (zie afbeelding).⁵

Handschrift uit circa 1324 in het Nationaal Archief met in de middelste regel de oudste vermelding van Avenhorn.

In de 14^e eeuw wordt Avenhorn ook Luttikedrecht genoemd, waarbij het eerste deel *luttik* 'klein' betekent en het tweede deel *drecht* 'veer, vaarwater', dus het kleine veer/vaarwater.⁶

Beatrixlaan

Op voorstel van burgemeester en wethouders besloot de gemeenteraad op 31 maart 1965 de naam Beatrixlaan toe te kennen aan de nieuwe straat aansluitend op een verlenging van de Bernhardstraat.⁷ Het lag voor de hand om de kroonprinses te vernoemen gezien de ligging van de straat tussen de Julianastraat en de Bernhardstraat. In de raad was er nog wel discussie of het niet Beatrixstraat zou moeten worden in plaats van Beatrixlaan, maar de meerderheid koos voor het laatste.

Bernhardstraat

In 1954 werd begonnen met de aanleg van een nieuwe straat tussen de Julianastraat en de dorpsweg (nu West). Twee jaar later, op 10 september 1956, besloot de gemeenteraad aan deze zijweg van de Julianastraat de naam Bernhardstraat te geven. In

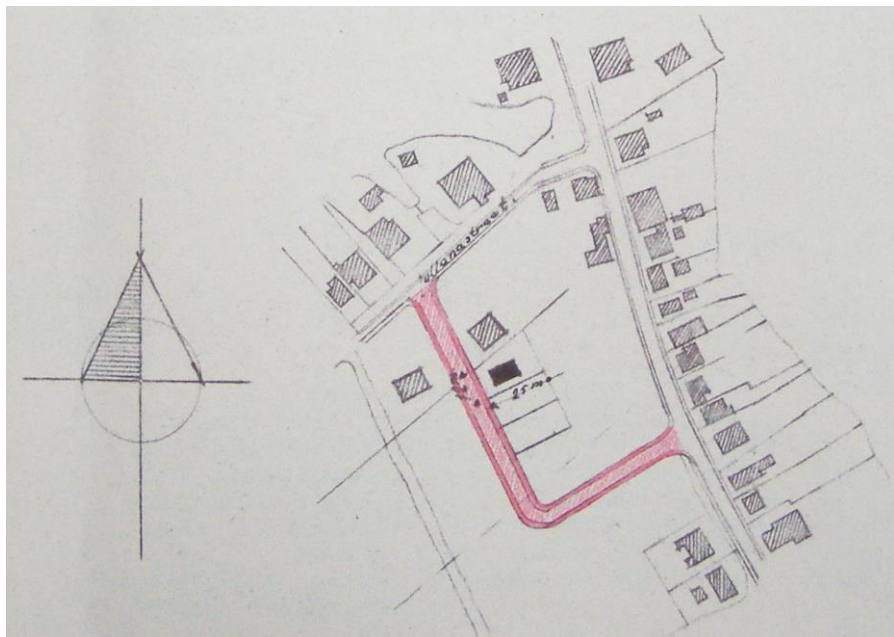
⁴ D. Mantel, *De Mijzenpolder: duizend jaar veen en water* (Hilversum 2005) 76.

⁵ De oorspronkelijke akte is niet bewaard gebleven, wel twee kopieën waarvan de een waarschijnlijk dateert uit 1324 en de ander uit 1336-1340. Het citaat heb ik overgenomen uit het oudste handschrift. De tekst in het jongste handschrift is identiek, alleen zijn 'Aven' en 'horne' aan elkaar geschreven. http://resources.huygens.knaw.nl/registershollandsegrafelijkheid/oorkonde/FR_025 (geraadpleegd 18-8-2016).

⁶ Van Berkel en Samplonius, *Nederlandse plaatsnamen*, 11 en 152. De door hen ook genoemde alternatieve verklaring van 'Luttike' als persoonsnaam is vroeger wel vaker aangedragen, maar hiervoor is geen enkel historisch bewijs. Met dank aan Lourens Schuijtemaker.

⁷ WA, 1156 Gemeentebestuur Avenhorn, inv.nr. 61.

het raadsbesluit wordt geen reden genoemd, maar gelet op de ligging naast de Julianastraat ligt de keuze voor de hand. Wellicht was het tevens bedoeld als eerbetoon aan de rol van prins Bernhard bij de bevrijding van Nederland.⁸

Situatietekening met in roze de Bernhardstraat in aanleg, 1956. Collectie Westfries Archief.

Drecht

Op 6 april 1973 besloot de gemeenteraad de nieuw aangelegde straat tegenover Ariëns 22 t/m 40 de naam 'Drecht' te geven.⁹ De keuze voor deze straatnaam wordt in het raadsbesluit niet toegelicht. Het woord *drecht* is wellicht afgeleid van Luttikedrecht, een 14^e-eeuwse naam voor Avenhorn, en betekent 'veer, vaarwater'.¹⁰

⁸ WA, 1165 Gemeentebestuur Avenhorn, inv.nr. 61.

⁹ Ibidem.

¹⁰ Van Berkel en Samplonius, *Nederlandse plaatsnamen*, 152. Zie ook onder 'Avenhorn'.

Emmastraat

Op de ansichtkaart hieronder uit de jaren veertig zien we in de verte de Julianastraat liggen, maar staat linksonder Emmastraat vermeld. Omdat er geen Emmastraat in Avenhorn is, lijkt het een vergissing van de uitgever die Juliana en Emma met elkaar verward heeft. Maar dat blijkt niet het geval. In januari 1942 liet de Duitse bezetter aan alle gemeenten weten dat straten, pleinen, parken, waterwegen, openbare gebouwen enz. met namen van levende leden van het Koninklijk Huis (Wilhelmina, Juliana, Beatrix, Irene en Bernhard) niet meer waren toegestaan en een andere naam dienden te krijgen.¹¹ Burgemeester Diepeveen diende vervolgens op 5-2-1942 een verzoek in om de naam Julianastraat te mogen wijzigen in Emmastraat (zie afbeelding volgende pagina). De keuze voor uitgerekend de naam van de vroegere koningin Emma lijkt een subtiel protest tegen de maatregel van de Duitse bezetter. Het werd desondanks goedgekeurd. Direct na de oorlog is de naam Julianastraat weer in gebruik genomen.

Ansichtkaart uit de jaren veertig met in de verte de Emmastraat (nu Julianastraat). Collectie Co Beemsterboer, De Goorn.

¹¹ WA, 1156 Gemeentebestuur Avenhorn, inv.nr. 61.

K A B I N E T .

A A N
den Heer Commissaris der Provincie
Noordholland,
te H A A R L E M .

45.

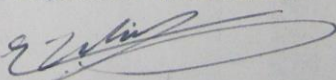
5 Februari 1942.

men leden Koninklijk Huis.

Naar aanleiding van de circulaire van den Heer Secretaris
Generaal van het Departement van Binnenlandsche Zaken, dd. 28
Januari 1942, No.358.afd.Kabinet, betreffende het terzijde ver-
meld onderwerp, en in verband met het besluit van den Commis-
saris-Generaal voor Bestuur en Justitie van 3 Januari 1942,
heb ik de eer U mede te deelen, dat in deze gemeente een
straat is genaamd: "Julianastraat".

Ik heb de eer U beleefd te verzoeken wel te willen goed-
keuren, dat deze straat voortaan zal worden genaamd: EMMA-
STRAAT.

De Burgemeester van Avenhorn,

Het verzoek om de naam Julianastraat te veranderen in Emmastraat.

De Fuik

Deze straat kreeg op 12 september 1968 zijn mooi gevonden naam: *De Fuik* gaf niet alleen uitstekend de aard van de toen doodlopende straat weer, maar paste ook goed bij de andere straatnamen in het uitbreidingsplan die afgeleid zijn van slootnamen.¹²

De Hoef

Met betrekking tot de naamgeving van deze straat en de Molenhof adviseerde de directeur gemeentewerken op 4-2-1974 aan B&W het volgende: "Omdat in 'Het Hoog I' en het bestaande

¹² WA, 1156 Gemeentebestuur Avenhorn, inv.nr. 61.

gedeelte van 'Het Hoog II' gekozen is voor namen van bestaande sloten, lijkt het ons zinvol, om deze gedachte te handhaven voor de rest van het plan. In de polders Westerkogge en Beschoot ontdekten wij o.a. de namen: de Molenhof, de Hoef, de Overhaal, het Schot, de Knie en de Kerft. De eerste drie komen ons het meest aannemelijk voor, waarbij evenals in 'Het Hoog I' de lidwoorden moeten worden weggelaten. De naam HOEF past o.i. bij het hoefvormig straatpatroon in het meest westelijk straatje. De naam OVERHAAL past symbolisch bijzonder goed in het straatje waar alleen in uiterste noodgevallen mag worden gereden en waar alleen aan weerszijden auto's mogen komen. MOLENHOF blijft dan over voor de weg die doodloopt tot het einde van het oostelijk plan."¹³ Omdat de in aanbouw zijnde katholieke lagere school aan Het Veer al 'De Overhaal' genoemd zou worden, vond het college het om misverstanden te voorkomen niet wenselijk ook een straat zo te noemen.

Het voorstel om het westelijke straatje Hoef te noemen en het overige Molenhof werd op 28-2-1974 besproken in de raad: "De voorzitter voegt er aan toe naar aanleiding van een vraag van de heer Buis, dat deze namen afkomstig zijn uit de Westerkogge. Vroeger heeft hier een molen gestaan, van daar de naam Molenhof. De heer Zwaan vindt de naam 'Hoef' niet mooi, hetgeen door de heer Keesom beaamd wordt met de uitdrukking 'Voor mij 'hoef' 't ook niet'. Mw. Bierman is van mening, dat 'De Hoef' aanzienlijk beter klinkt en goed in het gehoor ligt." De overige leden zijn het hiermee eens en aldus wordt besloten.

Het Hoog

Het Hoog dankt zijn naam ongetwijfeld aan de hoge ligging van deze weg ten opzichte van het West. Het is dan ook van oorsprong een dijk, namelijk een gedeelte van de Westfriese Omringdijk. Op oude kaarten is de naam Het Hoog niet te vinden, maar wel komen we hem al vóór 1600 tegen in de archieven.¹⁴

¹³ WA, 1156 Gemeentebestuur Avenhorn, inv.nr. 61.

¹⁴ In de transport- en hypotheekboeken van de stad Hoorn wordt bijvoorbeeld op 10 maart 1580 vermeld een "huijs ende erffve staende ende gelegen in den ban van Avenhorn op 't Hooch" (WA, 0003 Oud-rechterlijke en weeskamerarchieven, inv.nr. 4560). Met dank aan Lourens Schuijtemaker.

Geheel bovenaan een uitsnede van een pentekening van Cornelis Pronk uit 1728 of 1729. Links op de tekening Het Hoog met de ophaalbrug ter hoogte van de overhaal. Het linker huis en de ophaalbrug zien we ook terug op de onderste ingekleurde pentekening van Het Hoog gezien in de richting van het West (kopie uit circa 1734 naar een tekening van Cornelis Pronk uit 1729). Tussen de huizen rechts de twee tredmolens van de overhaal. Collectie Provinciale Atlas Noord-Holland.

Jaagweg

De Jaagweg in Avenhorn ontleent zijn naam aan de functie als jaagweg, in het bijzonder voor de trekschuit Hoorn - Alkmaar v.v. die via Avenhorn voer. "Een jaagpad of trekpad (ook trekweg) is een pad langs een kanaal of rivier dat vroeger werd gebruikt om schepen vooruit te trekken. Dit voorttrekken werd jagen genoemd en geschiedde bij ongunstige wind en tegenstroom. Gewoonlijk werd gejaagd door een paard met begeleider (het jagertje), maar soms gebeurde het ook met menskracht. Grote vrachtschepen werden door meerdere paarden gejaagd."¹⁵ De trekschuit was tot de komst van de trein in de 19^e eeuw het belangrijkste middel van openbaar vervoer.

Aquarel van Jan Bulthuis uit 1794 waarop de overhaal met achterliggende ophaalbrug en links de Jaagweg met vaste brug. Collectie Provinciale Atlas Noord-Holland.

"Toen in 1660 de steden Amsterdam, Monnickendam, Edam, Purmerend, Hoorn en Enkhuizen besloten tussen deze steden trekvaarten te graven, de zogenaamde 'Zesstedenvaart', dreigde Alkmaar hierdoor in een isolement te geraten. Nog in hetzelfde

¹⁵ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Jaagpad> (geraadpleegd 1-8-2016).

jaar kwamen Alkmaar en Hoorn dan ook overeen een waterweg tussen beide steden aan te leggen. Deze kwam in 1662 gereed en voerde over de Naamsloot, de Walingssloot en de zuidelijke ringvaart van de Heerhugowaard naar Alkmaar. In Avenhorn en Rustenburg moesten de reizigers overstappen, omdat de vaarweg daar door dammen was afgesloten.”¹⁶ Of de langs de noordkant van de Jaagweg gelegen Naamsloot gebruikt werd voor de trek-schuit is overigens de vraag: op een kaart uit 1745 en de oudste kadastrale overzichtskaart van 1823 loopt de trekvaart naar Alkmaar langs de zuidkant van de Jaagweg (zie afbeelding pagina 14).

Julianastraat

De Julianastraat heette vroeger Zeugenpad en tijdens de oorlog Emmastraat. Zie onder Zeugenpad en Emmastraat.

Kathoek

Over de betekenis van de Kathoek in Avenhorn schrijven de oudgermanisten Van Berkel en Samplonius: “bevat het vaak moeilijk te duiden element *kat*, dat veelvuldig voorkomt als eerste lid, vooral bij aan water gelegen plaatsen. Hier misschien ‘hoekje waarop katten rondzwerven’, als geringschattende benaming voor een afgelegen hoek land?”¹⁷ Bij andere plaatsnamen die beginnen met *kat* geven de auteurs behalve de diersoort nog de volgende mogelijke betekenissen: 1. *kat* vissersboot, 2. *katte* opgehoogde weg, aarden opworp, 3. de persoonsnaam *Kat* en 4. een neerbuigende betekenis als in *katteklei*, slecht.¹⁸

Omdat de Kathoek een gedeelte is van de Westfriese Omringdijk, die hier een duidelijke, vrijwel haakse hoek maakt (en zich vervolgens voortzet onder de naam Slimdijk), vermoed ik zelf dat met het tweede lid *hoek* in Kathoek niet zomaar een hoekje grond wordt bedoeld, maar dat dit woord ontleend is aan deze hoek/knik in de dijk. Op 18^e-eeuwse kaarten van de

¹⁶ G. Dil, ‘Alkmaar en het verkeer in de 19e eeuw. De betekenis van het Noordhollands Kanaal en van de spoor- en tramwegen voor Alkmaar’, in: *Holland Historisch Tijdschrift* 22 (1990) afl.3, 171-186, aldaar 171-172.

¹⁷ Van Berkel en Samplonius, *Nederlandse plaatsnamen*, 114. De auteurs geven als oudere vermeldingen van Kathoek: 1745 *Cathoeck* en 1866 *Kathoek*.

¹⁸ Ibidem, 114-115.

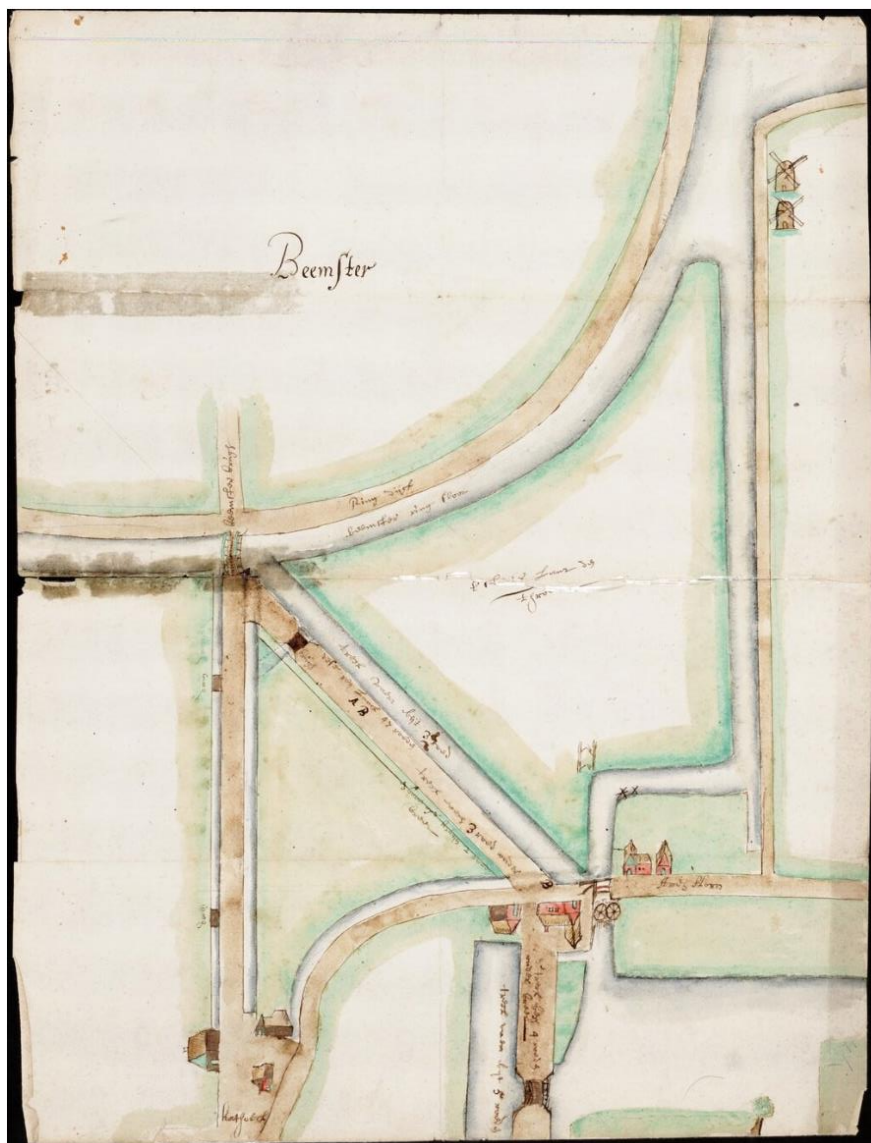
Westfriese Omringdijk is te zien dat ook aan vele andere knikken in de dijk een naam is gegeven eindigend op *hoek*, waaronder de Galgenhoek bij Hoorn en een tweede Kathoek bij Andijk.¹⁹

De Kathoek tussen Avenhorn en Grosthuisen komen we al tegen op 17^e-eeuwse kaarten, waaronder een anonieme proceskaart uit 1676-1682 in het Westfries Archief (afbeelding volgende pagina) en meerdere Beemsterkaarten vanaf circa 1646 (o.a. onderstaande kaart). De schrijfwijze verschilt: 'Kathoek', 'de Cathoec', 'De Cathoek'.

Uitsnede van de Beemsterkaart van Daniël van Breen uit 1658. Onder het midden 'De Cathoek'. Collectie Provinciale Atlas Noord-Holland.

¹⁹ Zie: J.J. Schilstra, *In de ban van de dijk. De Westfriese Omringdijk* (Hoorn 1987) 24, 30, 61.

Kaart uit 1676-1682 met linksonder de 'Kathoeck' en middenonder de Jaagweg waarlangs de nieuw aangelegde trekvaart Hoorn – Alkmaar. Rechts van het midden de overhaal en ophaalbrug van Het Hoog. Collectie Westfries Archief.

Luttikedrecht

Zie Avenhorn.

Mijzen

Jan Pannekeet vermeldt de volgende oude vormen: *Misnen* (1063), *Misen* ($\pm$ 1100) en *Misnem* (1156). Hij vermoedt dat Mijzen een samenstelling is van de persoonsnaam 'Mise' en 'hem', "zodat Mijzen omschreven kan worden als: het heem = de woonplaats van een zekere Mise of Mijze."²⁰

Dick Mantel acht het echter in navolging van Schönfeld waarschijnlijker "dat de naam Mijzen komt van 'Misnen' en verwant is met het Engelse woord 'Misson' en het Duitse 'Müsse'. Voor het Engelse 'Misson' werden vroeger ook de namen 'Misne' en 'Misene' gebruikt, die erg lijken op de oude namen voor de polder Mijzen. 'Misson' was de naam voor een gebied dat laag bij een rivier lag. Het Duitse 'Müsse' betekent moeras of poel. Uitgaande van de verwantschap tussen de woorden Mijzen-Misson-Müsse zou de betekenis dus moerasgebied zijn."²¹

Molenhof

Zie De Hoef.

Oost-Mijzen

Weg rond het oostelijke gedeelte van de polder Mijzen (zie daar). Aan deze weg ligt het gelijknamige gehucht Oostmijzen, dat al op 17^e-eeuwse kaarten wordt weergegeven (zie afbeelding pagina 11).

De Tocht

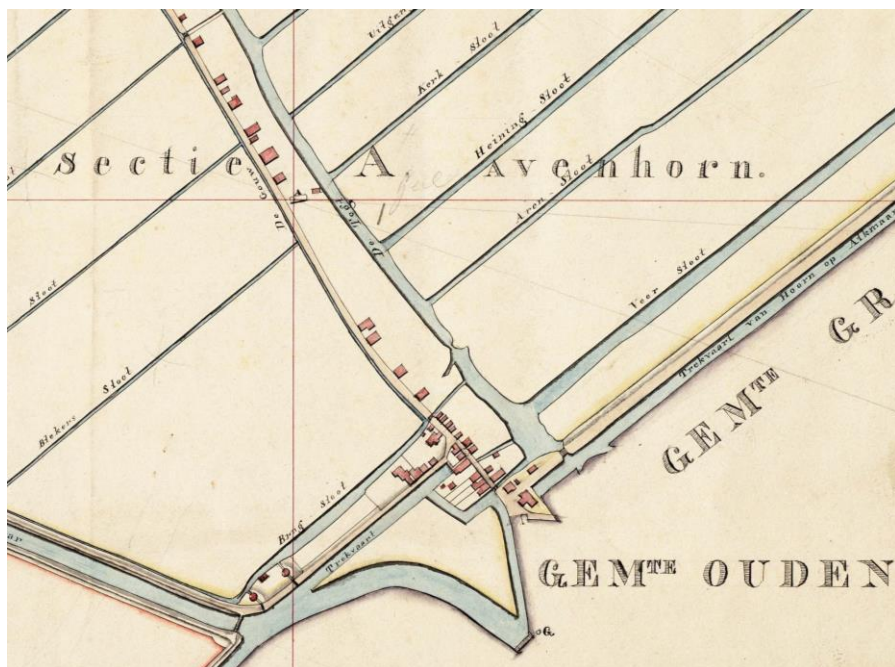
De Tocht kreeg in 1968 zijn naam, afgeleid van de gelijknamige sloot die circa 90 meter zuidwestelijk evenwijdig aan deze straat loopt.²² De naam van de sloot komen we al tegen op kaarten van de Beemster uit het midden van de 17^e eeuw als 'Avenhorner tocht' (zie afbeelding pagina 11). Op de oudste kadastrale kaarten van 1823 heet de sloot kortweg 'Togt' (detailkaart) en 'De Togt' (overzichtskaart; zie afbeelding pagina 14). Een tocht is

²⁰ J. Pannekeet, 'Westfriese plaatsnamen', in: *West-Frieslands Oud en Nieuw* (1971) 96.

²¹ Mantel, *Mijzenpolder*, 19.

²² WA, 1156 Gemeentebestuur Avenhorn, inv.nr. 61.

vanouds een algemeen voorkomende benaming voor een verbindingssloot tussen de kavelsloten in een polder. Op 17^e- en 18^e-eeuwse kaarten is bijvoorbeeld te zien dat de sloot die zich achterlangs de lintbebouwing van Berkhout (zuidzijde) en Grosthuisen (noordzijde) uitstrekt ook 'De Tocht/Toght' genoemd wordt.

Uitsnede van de kadastrale overzichtskaart vervaardigd door landmeter Arie van Diggelen in 1823. Ten noordoosten van de dorpsweg en daaraan evenwijdig 'De Togt'. Collectie Provinciale Atlas Noord-Holland.

Het Veer

Deze straat kreeg in 1968 zijn naam, die afgeleid is van de ten zuidoosten daarvan gelegen Veersloot.²³ De Veersloot is een historische naam, die al voorkomt op de kaart van Johannes Dou uit 1651-1654, maar dan voor een noordelijker gelegen sloot ter hoogte van de Groene Toren (zie afbeelding pagina 17). Op de oudste kadastrale kaarten van 1823 (waaronder de overzichts-

²³ WA, 1156 Gemeentebestuur Avenhorn, inv.nr. 61.

kaart hierboven) draagt deze sloot de nog bestaande naam Kerkslot en vinden we de Veersloot terug op zijn huidige plek (langs de Veilingweg).²⁴ Wellicht maakte de Veersloot ooit deel uit van het tracé van het beurtveer tussen Hoorn en Alkmaar en ontleende het daaraan zijn naam.

Walingsdijk

De huidige Walingsdijk, een deel van de Westfriesse Omringdijk, is een inlaagdijk uit circa 1346.²⁵ De vermoedelijk zuidelijker gelegen voorganger heette ook al Walingsdijk. De oudste vermelding komt voor in een akte uit 1320 waarin uitspraak wordt gedaan in een ruzie over het onderhoud aan de Westfriesse Omringdijk. Hierin wordt Walingsdijk op verschillende wijzen geschreven: *Walixdiic*, *Walinxdike*, *Walichs dijc*.²⁶ De naam is waarschijnlijk een samenstelling van de persoon *Wali(n)x* of *Walich* en *dijk*, en betekent de dijk van Walich of Walix.

West

De huizen in de voormalige gemeente Avenhorn waren vroeger genummerd per wijk. Er waren drie wijken, aangeduid met een hoofdletter A, G en S, voor respectievelijk Avenhorn, Grosthuisen en Scharwoude. In 1960 werd de indeling naar wijken vervangen door een indeling naar straten en wegen 'voorzien van een passende benaming'.²⁷ Voor de weg door Avenhorn tussen Het Hoog en De Goorn werd de naam West gekozen. In de volksmond was deze naam overigens al veel langer in gebruik.²⁸ Ook op prentbriefkaarten van rond 1900 komen we de naam West reeds tegen (zie afbeelding volgende pagina). De naam West zal ontleend zijn aan de ligging van de weg in het westen van de toenmalige gemeente Avenhorn.

²⁴ beeldbank.cultureelerfgoed.nl (geraadpleegd 17-8-2016).

²⁵ Mantel, *Mijzenpolder*, 76-77.

²⁶ *De Omringdijk van West-Friesland. Provinciale monumenten Noord-Holland* (Haarlem 1990) 23 en Mantel, *Mijzenpolder*, 76.

²⁷ WA, 1156 Gemeentebestuur Avenhorn, inv.nr. 61.

²⁸ Dit blijkt onder meer uit diverse krantenadvertenties, bijvoorbeeld in *De Nieuwe Courant* van 24-9-1913 waarin de publieke verkoop wordt aangekondigd van een burgerwoonhuis 'in het West te Avenhorn' (zie: www.westfriesarchief.nl/onderzoek/zoeken/kranten).

Op deze prentbriefkaart van vóór 1906 is het West nog een smalle en lommerrijke dorpsweg. De fotograaf staat met zijn statief midden op de weg en trekt de nodige aandacht. Collectie Betty Schonewille, Avenhorn.

Zeugenpad

Het Zeugenpad strekte zich vroeger uit vanaf de Walingsdijk tot aan het West. Blijkens een foto uit 1926 was het pad 'STRENG VERBODEN VOOR AUTO'S'. Om het Zeugenpad zo te verbeteren dat het voor alle verkeer opengesteld kon worden, kocht de gemeente in 1935 een huis en erf, waarschijnlijk het oude stolpboerderijtje van Arie Vreker op de hoek van het Zeugenpad en het West.²⁹ In december van het jaar daarop besloot de gemeenteraad op voorstel van het college aan het verbeterde gedeelte van het Zeugenpad de naam Julianastraat te geven.³⁰

Waarom gekozen werd voor de kroonprinses, terwijl er nog geen straat in de gemeente vernoemd was naar koningin Wilhelmina, blijkt niet uit het straatnamendossier. Misschien vond men de toen slechts 54 meter lange straat een koningin onwaardig. De Julianastraat is na de ruilverkaveling van de polder Ursem als ontsluitingsweg doorgetrokken tot aan De Leet. Van

²⁹ WA, 1156 Gemeentebestuur Avenhorn, inv.nr. 53, jaarverslag 1931 t/m 1935, p. 31.

³⁰ Ibidem, inv.nr. 61.

het oorspronkelijke Zeugenpad resteert zodoende alleen de westelijke helft. Het Zeugenpad heette blijkens oude kaarten vroeger 't Seug(e)dijkje of de Zeugdijk (zie afbeelding hieronder en op pagina 11).³¹ Wellicht dankt het zijn naam aan de varkens die er liepen.

Uitsnede van de kaart van Westfriesland van Johannes Dou uit 1651-1654. Links van het midden 't Seugh Dijkge' gelegen naast de grens van de bannen Avenhorn en Ursem. Onder de 'Waligs Dijk' met de 'Banpael' en de twee 'Avenhorner Molens'. Collectie Westfries Archief.

Jos van der Lee

Reuring van vroeger eeuwen in onze vijf dorpen

Oeps, een kind, wat nu? (Scharwoude)

In de herfst van 1660 haastte vroedvrouw Neeltje Willems van Oudendijk zich naar Jan Jansz Schipper te Scharwoude. Daar lag Jans nichtje Anne Cornelisdr te bevallen. Anne was ongetrouwd en kwam niet uit een rijk nest. Ze kon dus niet zelf het kind

³¹ De oudste kadastrale kaart van Ursem van 1817 vermeldt 'De Zeugdijk' (beeldbank.cultureelerfgoed.nl geraadpleegd 20-8-2016). Op 17^e-eeuwse kaarten van de Beemster lezen we "t Seughdyckjen' (na 1635) en "t Seuge dijkjen' (ca. 1646, 1658).

bekostigen – daarvoor was de onbekende vader nodig. Als ervaren vroedvrouw van 63 jaar wist Neeltje maar al te goed hoe ze de naam van de vader kon achterhalen. In de hoogste “barensnoodt” waren de vrouwen namelijk op hun eerlijkst. Neeltje vroeg Anne in haar “uytersten nodt” wie de vader was. Anne zei dat het niemand anders kon wezen dan Pieter, de jongste zoon van Claes Reijntjes uit de Schermer.

Zodra het mogelijk was, gingen Neeltje, Anne en nog enkele anderen met het kind naar de Schermer. Toen ze het kind aan Claes Reijntjes lieten zien, schrok hij tamelijk. Hij was even in dubio, maar nam al snel zijn verantwoordelijkheid. Hij dacht “ick can wel rechten, ick wil wel rechten, maer wat wil ik tegens de gerechtigheid doen?” Daarom zei hij: al heeft “Anne Cornelisdr mijn soon (...) in haren laetsten ende hooghsten noot opgeseyt”, dan ben “ick schuldigh het kint te onderhouden”. Helaas voor Anne, wilde Claes haar niet bekostigen, echt alleen het kind. Hij beloofde eerdaags langs te komen op Scharwoude om de praktische zaken te regelen, als hij naar de Hoornse koemarkt zou gaan.

Zo geschiedde. Claes kwam naar Scharwoude en stelde dat hij vijftig daalders per jaar wilde betalen voor het kind. Hij vroeg of ze goed over zijn voorstel wilde nadenken, dan kwam hij weer even langs na zijn bezoek aan de koemarkt. Bij zijn terugkomst kreeg Claes te horen dat er ook “een minnemoer” nodig was. Deze kon dan het kind voeden en grootbrengen, zodat “de moeder uyt dienen” kon gaan. Anders gezegd: dan kon Anne de kost verdienen als dienstmeid. Claes stemde toe. Hij zou “rijden nae Schermerhorn ofte Alckmaer”, op zoek naar een goede min. Daarmee had Claes de gevolgen van het avontuurtje van zijn zoon opgelost. Een huwelijk zat er niet in, zo ver wilden de beide partijen niet gaan. Toch was hiermee de zaak netjes opgelost.³²

Bijzondere botsing (Grosthuisen)

De Grosthuiser straat was in vroeger eeuwen een modderig weggetje. Daarom werd het seizoengebonden beplankt. Daardoor konden wagens ook in de natte dagen van het jaar nog door het dorp rijden. Zo reden begin april 1652 Hendrick Hendricksz

³² WA, 1685 Notarissen in West-Friesland tot 1843, inv. nr. 189.

van Goorn met zijn dochter Trijntje door het dorp. Het was een uur of zes 's avonds en de twee waren ongetwijfeld weer onderweg naar hun huis in Hoorn. Met twee paarden voor de wagen zouden ze makkelijk binnen een uur weer thuis zijn.

Helaas liep het anders. In de verte zagen ze Jan Cornelisz Wagemaker met zijn vrouw aankomen. Typerend voor een 'Wagemaker', reden ook zij met paard en wagen. Grosthuizen was net breed genoeg dat twee wagens elkaar konden passeren, maar dat was wel krapjes. Wagemaker dacht daar anders over. Hij was in de veronderstelling dat hij Van Goorn gemakkelijk zou kunnen passeren. Dit bleek helaas een verkeerde inschatting. Wagemaker knalde met zijn kar "met een groote force [= kracht]" op een van Van Goorns "paerden".

Voor het paard liep dit niet goed af, deze viel "datelijck ter neder". Ook Van Goorn en zijn dochter maakten een flinke smakker, want door de knal klapte hun wagen om. Gelukkig kwam iedereen – behalve het paard – er met de schrik vanaf. Een redelijk goede afloop voor dit verkeersongeluk op het Grosthuizen van weleer.³³

Boze stiefmoeder en verzuimend voogd (De Goorn)

In de nadagen van de Gouden Eeuw had Jacob Cornelisz Moij een aardige erfenis gehad van zijn grootvader Vechter Pietersz en moeder Wolmet Vechters. Het betrof land, vee, huisraad en ander inboedel. Zijn vader, Cornelis Cornelisz Moij beheerde deze erfenis zolang Jacob nog minderjarig was. Cornelis Moij woonde met zijn nieuwe vrouw Anne Heertjes op De Goorn. Helaas kwam ook Cornelis te overlijden en bleef Jacob achter met zijn stiefmoeder Anne. Zij zag het niet zitten om op Jacobs erfenis te passen en besloot alles te veilen. Anne nam de opbrengst hiervan onder haar 'beheer'. Jacob heeft vervolgens het geld nooit gezien. Zijn erfenis was "wech geraeckt".

Tegen de tijd dat Jacob uit zijn minderjarigheid gegroeid was, besloot hij een poging te wagen om toch wat van zijn geld terug te zien. Omdat hij bij zijn stiefmoeder Anne het geld niet meer kon halen, begon hij in juli 1688 een rechtszaak tegen zijn oom Maerten Vechtersz van de Oudendijk. Jacob stelde namelijk dat Maerten was aangesteld als zijn voogd. Hij had daarmee

³³ WA, 1685 Notarissen, inv. nr. 2112.

samen met zijn stiefmoeder het beheer over Jacobs goederen. Maerten had in Jacobs ogen verzuimd om in te grijpen toen Anne er met zijn erfenis vandoor ging. Hij vond daarom dat Maerten een vergoeding moest betalen.

Maerten was van mening dat hij helemaal niets te maken had met Jacobs zoekgeraakte erfenis. Maerten beweerde zelfs nooit voogd geweest te zijn. Maandenlang verschenen Jacob en Maerten voor de schepenen van Hoorn. Naast het nodige papierwerk, riepen ze beiden meerdere getuigen op om hun kant van het verhaal te vertellen.

Bijna een jaar later besloten de schepenen van Hoorn dat ze genoeg gehoord hadden. De klerk schreef in de boeken dat de "schepenen het wedersijds gepleydoieerde gehoord ende de stucken en munimenten ingesien hebbende, ordonneren, voor ende al eer, in deese te disponeren den eyscher sijn gealligeerde noopende de wettighe voogdij nader te bewijzen". Anders gezegd: de schepenen wilden pas tot een uitspraak komen als Jacob kon bewijzen dat Maerten werkelijk officieel tot voogd benoemd was.

Hierna verdween de zaak uit de rechtsboeken. Jacob kon blijkbaar het bewijs niet leveren. Zijn poging om toch nog wat van zijn erfenis te zien had daarmee jammerlijk gefaald. Daarnaast kunnen we ons afvragen of zijn aanklacht überhaupt rechtvaardig was, want was zijn boze stiefmoeder niet puur de schuldige geweest?³⁴

Negen of tien koeien? (Avenhorn)

Op 9 november 1737 waren deurwaarder Cornelis Mooij en stadsbode Claas Cloeck bezig met hun ronde door de dorpen. Ze hadden de opdracht gekregen van de Hoornse impostmeester Tamis Backer om de aantallen koeien te noteren per eigenaar. Voor iedere koe moest er namelijk belasting betaald worden, het zogenaamde 'hoorngeld'.

Al lopende kwamen de heren ook bij het land van Teunis Claasz Schoenmaker te Avenhorn. Daar vonden zij Schoenmaker met zijn vrouw, die samen de koeien aan het melken waren. Mooij en Cloeck vroegen hoeveel koeien Schoenmaker molk.

³⁴ WA, 1685 Notarissen, inv. nr. 191 en 2103; WA, 0003 Oud-rechterlijke en weeskamerarchieven, inv. nr. 4280 en 4281.

Deze beweerde negen koeien in eigendom te hebben, waaronder drie vaarzen. Toen Mooij en Kloeck om zich heen keken zagen ze niet negen, maar tien koeien in de wei grazen. Ze confronteerden Schoenmaker hiermee, die vervolgens zei: "ik weet wel dat ik maar negen stucks heb. Kom hier, ik sal u wijsen wat de mijne niet is." Dan "jaagt gij hem uyt mijn lant."

Dit gebeurde niet, want Schoenmaker kon er geen aanwijzen die niet van hem was. Hij had ongetwijfeld gehoopt dat Mooij en Cloeck het niet door zouden hebben, zodat hij minder belasting zou hoeven te betalen. Mooij en Cloeck hadden al veel van dit soort fraudeurs voor hun neus gehad, dus zij traptten er niet in. Ze noteerden gewoon tien koeien en gingen naar de volgende eigenaar. Om Schoenmaker nog een kans te geven, stonden Mooij en Cloeck de volgende dag bij Schoenmaker voor de deur. Daar vroegen ze of "hij nogh eens wilde opgeven en aanwijzen hoeveel koeyen hij in eygendom hadt". Hij gaf toe tien koeien te hebben, waaronder één vaars.

Toch kwam hij hier snel op terug. Hij beweerde dat hij maar vijf koeien had, waaronder drie vaarzen. Dit laatste maakte veel uit, want voor vaarzen gold een veel lager belastingtarief. Daarnaast stelde Schoenmaker dat hij nog vier koeien van zijn zwager had staan, maar slechts voor een week of vijf. Dit waren daarmee nog steeds negen koeien en niet tien die Mooij en Cloeck geteld hadden. Ze vertrouwden het niet, ze wilden daarom wel weten waar die zwager woonde. "Dat kan jou niet scheelen" gaf Schoenmaker als antwoord. Ongetwijfeld voelde hij zich niet serieus genomen. Toch zei hij alsnog dat zijn zwager "beoosten Hoorn" woonde. Hij kon de argwaan van Mooij en Cloeck niet waarderen. Alsof "ik geen koeyen van mijn swager" mag hebben, vervolgde Schoenmaker. "Die heeft wynigh gras en ik in overvloet".

Mooij en Cloeck gaven niet toe. Ze vroegen of Schoenmaker dan mee de wei in wilde gaan, om zijn koeien en die van zijn zwager aan te wijzen. Schoenmaker was het zat en weigerde mee te werken. Hij zei dat hij ziek was en daarom "niet mogt loopen". Mooij en Cloeck waren hierop voorbereid. Ze hadden een gerechtsdienaar meegenomen en gingen dan maar zonder Schoenmaker de wei in.

In de wei vonden ze een ratjetoe van kleuren: vier rode, een roodbonte, een zwartbonte, een grijsbonte en drie zwarte koeien met wat wit voor het hoofd. Net als de vorige dag vonden

ze dus wederom tien koeien. Zoals het leek waren dit allemaal melkkoeien, op een rode vaars na. Daarop gingen de heren terug naar het huis van Schoenmaker en stelde hem nog eenmaal de vraag welke koe dan niet van hem was. Dit had weinig zin: Schoenmaker kwam weer niet verder dan "dat weet ik niet, ik heb geen meer".³⁵

Schoenmakers smoesjes om minder belasting te betalen hadden dus geen zin. Dat betekende echter niet dat Schoenmaker gewoon over negen koeien en een vaars belasting zou gaan betalen. Hij bleef dwarsliggen, wat uiteindelijk vruchteloos verzet bleek. Mooij en Cloeck hadden volgens het boekje gehandeld en hun bevindingen bij de notaris laten vastleggen. Dit gaf de impostmeester Backer genoeg materiaal om Schoenmaker tot belastingbetaling te dwingen via het gerecht. De Hoornse schepenen stelden Backer in zijn gelijk en dus moest Schoenmaker alsnog betalen.³⁶

Trouwen en vertrouwen (Oudendijk)

Op 6 februari 1724 stapten Jan Vreriksz en Marij Jans te Oudendijk in het huwelijksbootje.³⁷ Marij had voor dit huwelijk al in ieder geval één man verloren. Helaas ging het wederom mis: Jan leefde niet lang. Het alleen zijn stond Marij niet aan en het duurde daarom niet lang of er stond een nieuwe man bij haar op de stoep. Cornelis Gerritsz Jonker kwam bij Marij wonen in de nadagen van 1728. Wat begon met het delen van de maaltijden, werd met de week steeds serieuzer.

De rest van Oudendijk was ook niet gek. Men wist donders goed hoe de zaken ervoor stonden: er werd niet alleen samengewoond, maar evenzeer flink gevreeën. Ongetrouwd seks hebben was niet gepast toentertijd. Hun dorpsgenoten verwachten daarom dat het liefdeskoppel snel in het huwelijksbootje zou stappen.

Cornelis en Marij dachten er ook zo over. Ervan uitgaande dat ze spoedig zouden gaan trouwen, gingen ze hun boerenbedrijven steeds meer als één runnen. Enkele van Cornelis zijn koeien kwamen op stal te staan bij Marij. Ze hielp zelfs met het

³⁵ WA, 1685 Notarissen, inv. nr. 2516.

³⁶ WA, 0003 Oud-recht, inv. nr. 4326.

³⁷ WA, 1702-29 Doop-, trouw- en begraafboeken Oudendijk, inv. nr. 4.

melken van Cornelis zijn vee. Met het oog op het aankomend huwelijk, zag Marij er tevens geen kwaad in om wat belastingen van Cornelis te betalen.

Ongeveer veertig weken ging dit voortvarend, maar op het eind kreeg Cornelis twijfels. Hij zag het toch niet zitten om met Marij te gaan trouwen. Zonder Marij enig uitleg te geven, vertrok hij in oktober 1729 bij Marij uit huis. Marij was compleet overdonderd van het vertrek. Na enkele weken werd het haar duidelijk dat Cornelis echt niet terug zou komen. Bijgekomen van de schok, realiseerde Marij zich hoeveel geld Cornelis haar had gekost. Ze besloot de kosten op een rijtje te zetten en ze kwam tot de conclusie dat Cornelis haar ruim 260 gulden schuldig was (bijna een heel jaar loon voor een ongeschoolde arbeider toentertijd).

Dit vond Marij te veel geld om te negeren. Ze stapte naar Cornelis toe, maar die was het niet eens met haar berekening van het bedrag. Hij vond dat hij haar veel minder dan 260 gulden schuldig was. Bemiddelingspogingen van enkele dorpsgenoten bleven vruchteloos. Tegen maart 1729 had Cornelis nog geen cent aan Marij gegeven. Daarom besloot Marij om naar het gerecht te stappen. De Hoornse schepenen lieten Cornelis en Marij enkele maanden hun beklag over en weer doen. Dit tot eind september 1729. Toen dwongen de schepenen Cornelis en Marij om samen een nieuwe rekening op te stellen, die Cornelis dan zou moeten betalen. Helaas is deze laatste rekening niet aan ons overgeleverd en weten we daarom niet hoeveel Cornelis uiteindelijk heeft betaald aan Marij. Wel is het helder dat liefde blind maakt, helemaal als het om financiën gaat.³⁸

Lourens Schuijtemaker

Volksontwikkeling en opvoeding in Oudendijk

In het boekje 'Een stukje historie der gemeente Oudendijk' met als kerntijdvak 1931 – 1935 schrijft de secretaris van de gemeente Oudendijk en Beets over de 'Volksontwikkeling en

³⁸ WA, 1685 Notarissen, inv. nr. 2451. WA, 0003 Oud-recht, inv. nr. 4320 en 4321.

opvoeding' van kinderen. Interessant en leuk is te lezen met welke verhoudingen en geldsommen men destijds bestuurdde. Hier volgt de integrale tekst, overgenomen uit het boekje:

"De Grondwet van 1814 bepaalde in artikel 140 dat het openbaar onderwijs een voorwerp van de aanhoudende zorg der Regeering was, een bepaling, die bij de grondwetten van 1815, 1840, 1848, 1884, 1887 en 1947 ongewijzigd bleef. In de Grondwet 1917 verviel het woord „Openbaar". „Een voorwerp van de aanhoudende zorg der Regeering." Had, toen dat artikel in het leven werd geroepen, de grondwetgever wel ooit kunnen vermoeden dat die zorg, vooral voor het Lager Onderwijs zoo groot, zoo uitgebreid zou worden voor de overheid? En nu hebben wij niet alleen op het oog de geldelijke zorgen, die vooral sedert de inwerkingtreding van de Lager Onderwijswet 1920 enorm zijn toegenomen, maar ook zoo veel andere en dan behoeven wij slechts te denken aan „het opleiden tot alle Christelijke en Maatschappelijke deugden", woorden die vele jaren aaneen een enorme beroering in den lande hebben teweeggebracht; twist en tweedracht in bijna ieder dorp, in vele raadscolleges.

Ook het dorpje Oudendijk weet van die aanhoudende zorg mede te spreken. Slechts één school bezittende met 2, soms 3 leerkrachten, maakte het onderwijs toch dikwijls in de vergaderingen van den Raad een onderwerp van bespreking uit, waarvan de notulen veelvuldig blijken geven; veelal een strijd om beuzelingen. Zware jaren lagen er voor de gemeente achter den rug, jaren van vinnigen strijd, een strijd, die liep over het afkeuren der schoollokalen, waaraan de Raad zelf een einde maakte door te besluiten tot volledige verbouw der school, met als gevolg een offer van de 150 belastingbetalende ingezetenen ten bedrage van f 8000.—. De jaren 1927, 1928 en 1929 zullen nog lang heugen. De brieven, meer dan 100 in getal, daarover geschreven, zouden bijeen gebundeld, een belangrijk boekdeel vormen. Rust, weldadige rust was nu ingetreden. Helaas! zou blijken deze van korten duur te zijn.

Blijkens artikel 195 der Lager Onderwijswet 1920 moest in alle scholen met ingang van 1 Januari 1936 onderwijs gegeven worden in lichamelijke oefening; tot dien datum konden Gedeputeerde Staten van die verplichting telkens voor ten hoogste 2 jaren vrijstelling verlenen. Deze aangelegenheid bracht de Inspecteur van het Lager Onderwijs aan het rollen met een simpel briefje, gedagteekend 13 Januari 1928, waarin hij

verzocht te willen mededeelen of de gemeente vrijstelling had gekregen van Gedeputeerde Staten van genoemd onderwijs en zoo ja, tot welken datum en onder welke voorwaarden, een briefje waarop ontkennend moest worden geantwoord. De ééne brief volgde nu den anderen; vrijstelling werd verleend, ook nog verlengd, pogingen werden in het werk gesteld tot verkrijging van een geschikt terrein, doch de één wenschte daarvoor geen grond beschikbaar te stellen, de ander vroeg bedragen van *f* 8000,— / *f* 10.000,—, tot tenslotte gezamenlijk met de gemeente Beets werd besloten een terreintje, gelegen in de gemeente Oudendijk en toebehoorende aan de algemeene armenvoogdenkas te Beets, in te richten voor het houden van lichamelijke oefeningen en dit te huren voor onbepaalden tijd voor *f* 90,— per

Een kiekje uit 1927. In het meest linker gebouw was de school beneden en het gemeentehuis boven.

jaar, voorts onder de voorwaarden, dat iedere gemeente voor de helft bijdraagt in de kosten voor aanleg van het terrein, den jaarlijks te betalen huurprijs, alsook in de schadevergoeding en het onderhoud, benevens de kosten der leermiddelen; deze gemeenschappelijke regeling vastgesteld door den Raad der gemeente Oudendijk den 27sten Februari 1931, van Beets 11

Maart d.a.v. verkreeg den 1en April 1931 onder nummer 95 de goedkeuring van Gedeputeerde Staten. Architect Saal uit Alkmaar werd opgedragen bestek en tekening op te maken, het werkje werd aanbesteed den 2den Juni 1932 voor de som van f 388,— zoodat nu spoedig aan den voortdurenden aandrang van Gedeputeerde Staten om met het geven van onderwijs in lichamelijke ontwikkeling aan te vangen, gevolg kon worden gegeven.

Toch vergistte men zich hierin; doordat aanvankelijk de afwerking van het terrein niet geschiedde als was voorgescreven, duurde het vrij langen tijd, voordat dit in gebruik kon worden genomen; toen de gelegenheid daartoe was aangebroken, — 14 November 1933 verklaarde de architect het terrein in orde bevonden te hebben —, nam het winterseizoen een aanvang, waardoor het met het oog op de weersgesteldheid bezwaarlijk ging, dit onderwijs te geven. Gedeputeerde Staten verleenden tot 1 Mei 1934 vrijstelling, op welken datum het onderwijs in terreinspel werd aangevangen, dus nog ruim anderhalf jaar vóór den datum, waarop de wetgever dit onderwijs verplichtend stelde. In de kleine gemeente Oudendijk werd in 1934 reeds het vak lichamelijke oefening onderwezen, terwijl heden ten dage tal van gemeenten zelfs nog niet eens over een terrein ten behoeve van dat onderwijs beschikken.”

Watertheater

Het volgende verhaal over de onderwijsperikelen is door het 'Watertheater Oudendijk' bewerkt tot een bijzondere toneelvoorstelling die in april 2016 werd opgevoerd op de diverse bruggen over de Beemster uitwatering (de Ringsloot):

“Den 11den October 1933 richtte het hoofd der school, de heer F. J. Damen, het volgende schrijven tot Burgemeester en Wethouders: „In verband met het feit, dat onze onderwijzeres, mejuffrouw Tuinzaad, van plan is metterwoon onze gemeente te gaan verlaten en zich te Hoorn te vestigen, zou ik uw geacht College gaarne willen wijzen op de bezwaren, die mijns inziens een verwijderd wonen van den dagelijkschen werkkring met zich brengt.

Ten 1e. Komt het mij voor, dat bij een mooiere gelegenheid om in de Stad 's avonds uit te gaan, verbonden aan een vroeg te beginnen dagtaak (gezien het vertrekuur der bussen) de onderwijzeres niet zoo flink voor haar werk zal staan

als noodig is en het onderwijs daar zeker schadelijke gevolgen van zal ondervinden.

Ten 2e. Is de betrokken leerkracht 's avonds niet meer te bereiken voor ouders, die zich misschien over een of andere aangelegenheid, het onderwijs betreffende, met haar hadden willen verstaan. Ten 3e. Meen ik, dat het vermoeiende heen en weer trekken en een enkele lichte broodmaaltijd overdag, de lichamelijke gesteldheid en dus het onderwijs niet ten gunste zal zijn. Ten 4e. Zal het in den winter voorkomen, dat bij gladde wegen, ijzel of sneeuwval de bussen vrij ongeregeld zullen rijden en de onderwijzeres dus niet op tijd in de school aanwezig zal zijn. Ten 5e. Zal bij een dergelijke of andere afwezigheid niet dadelijk de reden bekend zijn, hetwelk, wanneer de onderwijzeres op het dorp woonachtig is bij ziekte of anderszins direct even kan worden bericht. Tevens zal bij eventueele afwezigheid het onderwijs voor alle 7 klassen voor rekening van 1 leerkracht komen, als men de kinderen niet dadelijk naar huis wil sturen (b.v. ingeval van onzekerheid bij een te late bus).

Ten 6e. Komt het mij voor, dat contact met de dorpsbewoners teloor gaat, als de onderwijzeres zich in een andere gemeente vestigt. Verschillende bezwaren o.a. die van financiële aard voor onze gemeente zelf, waren hier nog verder aan te voeren. Beleefd verzoek ik u, Edelachtbaren Heeren, het daarheen te willen leiden, dat onze onderwijzeres weer genoodzaakt wordt zich binnen de grenzen van onze gemeente te vestigen."

In zijn vergadering van 18 October 1933 besloot het dagelijksch bestuur omtrent deze aangelegenheid een afwachende houding aan te nemen. Het hoofd der school richtte d.d. 17 October 1933 een schrijven tot den Raad met het beleefd verzoek een verordening daar te stellen, die het onderwijzend personeel der O.L. school voorschrijft zijn woonplaats binnen de grenzen der gemeente Oudendijk te vestigen. In de openbare raadsvergadering van 20 October 1933 werd dit verzoekschrift aan de orde gesteld. De voorzitter deelde mede, dat B. en W. eerst hierover geconfereerd hadden met het hoofd der school en de onderwijzeres, wier kosthuis was opgezegd en meende geen ander pension te kunnen vinden. In andere plaatsen doet zich datzelfde verschijnsel voor. B. en W. waren van oordeel, dat de gedachte als zou het onderwijs er door lijden, wat voorbarig was en wilden dan ook niet op de zaak vooruitloopen.

Aan het verzoek kon nog altijd worden voldaan als bleek, dat het niet goed ging; bij een volgende onderwijzeres zou men die verplichting voor de benoeming kunnen opleggen. Een levendige discussie volgde hierop, met als resultaat, dat met 5 tegen 2 stemmen werd besloten aan het onderwijzend personeel de verplichting op te leggen te wonen in de gemeente Oudendijk en deze regeling in werking te doen treden den 1en Januari 1934. De onderwijzeres nam echter met deze beslissing geen genoegen en wendde zich tot Gedeputeerde Staten, welk College haar bezwaarschrift in handen stelde van B. en W. om bericht en raad. Een afschrift van het raadsbesluit werd gezonden met de mededeeling, „dat de Raad zich volkomen heeft kunnen vereenigen met het door het hoofd der school aan ons gericht verzoekschrift, waarvan een afschrift hierbij gaat. Onzerzijds valt het moeilijk te beoordeelen of mejuffrouw Tuinzaad alhier een geschikt pension kan krijgen. Of het onderwijs er door zal lijden, nu zij in Hoorn woont, weten wij niet. Aan ons advies om een afwachterende houding aan te nemen, heeft de Raad zich niet gestoord."

Hierop zonden Gedeputeerde Staten het volgende antwoord, gedagteekend 3 Januari 1935, no. 47. „Naar aanleiding van het door ons ontvangen schrijven van mejuffrouw P. G. Tuinzaad, onderwijzeres te uwent, waarop uw nevenvermeld bericht betrekking had, hebben wij de eer u mede te deelen, dat wij met den Hoofdinspecteur van het Lager Onderwijs in de 2de hoofdinspectie van oordeel zijn, dat de toepassing van het besluit van den Raad uwer gemeente zonder meer ten aanzien van bovengenoemde onderwijzeres tot een onbillijkheid zou kunnen leiden, daar het haar wel niet mogelijk zal zijn vooralsnog hieraan te voldoen. Ons komt het billijk voor, dat het raadsbesluit als nog worde aangevuld met een bepaling, waarbij de mogelijkheid tot het verleenen van dispensatie door uw college voor een bepaalden tijd wordt geopend in verband waarmede aan belanghebbende, b.v. tot 1 April e.k., uitstel zal kunnen worden gegeven om de bij het raadsbesluit opgelegde verplichting na te komen. Hoewel het besluit niet aan onze goedkeuring onderworpen is, meenen wij u in overweging te moeten geven te bevorderen, dat het in den hierboven bedoelden zin worde gewijzigd. Met de nader door den Raad te nemen beslissing zullen wij gaarne in kennis worden gesteld."

Na beëindiging van de kerstvacantie in 't begin van het jaar 1934 had mejuffrouw Tuinzaad zich echter weer in de gemeente gevestigd. Welke gevolgen er uit zouden voortgevloeid zijn, indien de onderwijzeres geen uitvoering aan het raadsbesluit had gegeven, was niet te voorspellen geweest, doch waar zich onder de bevolking reeds vóór- en tegenstanders openbaarden, zou stellig een strijd zijn ontstaan, vermoedelijk ten nadeele van het onderwijs. Den 8sten Januari 1934 berichtte het gemeentebestuur aan Gedeputeerde Staten dat mejuffrouw Tuinzaad zich weder in de gemeente had gevestigd."

Bezoekers van de Watertheatervoorstelling 'Rumoer aan de Ringvaart' zullen het bovenstaande verhaal herkennen, ware het niet dat het enigszins gedramatiseerd was. Maar dát was dan ook theater!

André de Reus

Kiekje uit De Goorn

Vele eeuwen heeft dit sluisje in De Goorn dienst gedaan als verbinding tussen de polders Westerkogge en Ursem. Ooit gebouwd aan het begin van de zeventiende eeuw door de stad Hoorn. De stad wilde zo haar markt beter bereikbaar maken. Ze wilden dat boeren hun kaas in Hoorn verkochten en niet naar Alkmaar gingen. Dit kiekje uit de nadagen van de sluis hebben we te danken aan de familie Potveer.

Lourens Schuijtemaker

Ooms Scharwoude, een belangrijke werkgever in onze regio

De wortels van een toonaangevend bedrijf

Jan Ooms Pzn. (*02-02-1885 / †04-03-1958, geboren in Avenhorn en metselaar van beroep) trouwde op 30 maart 1913 met Aaltje Hottentot (*21-12-1886 / †09-06-1966, geboren in Monnickendam). In datzelfde jaar besloot hij voor zichzelf te beginnen, omdat hij vanwege de crisistijd minder werk kreeg. Hij startte in zijn woonplaats Grosthuizen (gemeente Avenhorn).

De overgrootouders van Jan Ooms Pzn., Jan Ooms, van beroep visser (later slachter) en Naatje Korver, alsmede zijn grootouders, Pieter Ooms, van beroep visser (later metselaar) en Maartje Boer, hielden zich tussen 1780 en 1830 voornamelijk bezig met de vangst van haring, bot en schol op de Zuiderzee. Jan Ooms (*1830) kon de kost niet meer verdienen als visser en werd naast gemeentebode, krenghenslager (slager van zieke of gestorven koeien), lantaarnopsteker ook nog metselaar in het dorp. Zijn zoon Piet Ooms (*1850) was al zelfstandig metselaar. Ook zijn zoon Jan (*1885) leerde de fijne kneepjes van het vak.

1913-1932

De geschiedenis van Ooms Bouw & Ontwikkeling begint op 30 maart 1913, wanneer Jan Ooms Pzn. – overgrootvader van de vierde generatie Piet-Jan Ooms – een metselbedrijf start. Het eerste project is het eigen woonhuis in Grosthuizen op nummer 55 en 56, welke nog steeds in eigendom is en waar nog steeds de timmerwerkplaats van Ooms Bouw is gevestigd.

In het begin was het werk van Jan Ooms voornamelijk het restaureren van boerderijen en het renoveren van woningen in Scharwoude en Grosthuizen. Later hield hij zich ook bezig met de aanleg van paden, klinkerbestratingen in de dorpsstraten en de constructie van bruggetjes in opdracht van gemeenten, provincie, polder- en kerkbesturen. Jan Ooms genoot een groot vertrouwen door zijn coulante houding. In de negentiende eeuw waren de smalle onverharde klei- en zandwegen in West-Friesland voorzien van puin en grind en dat moest verbeterd worden. Deze laatste activiteit groeide uit tot een specialisatie die met name toenam door het autogebruik.

Het eerste project: Grosthuisen 55 en 56, woning mede gebouwd door Pieter Ooms in 1897, vader van de oprichter Jan Ooms Pzn. Jan Ooms moderniseerde de woning in 1913.

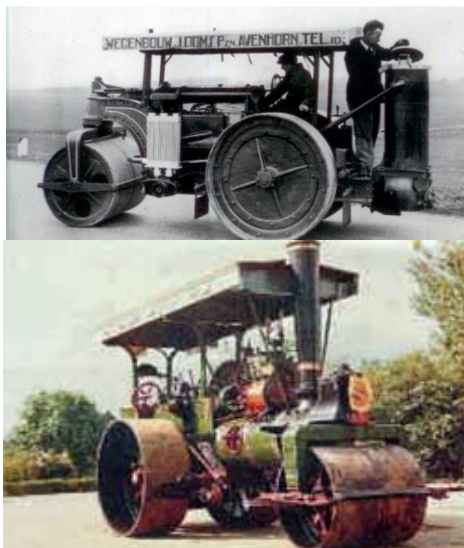

Jan Ooms Pzn. (1885-1958)

Piet Ooms (1914-1965)

Tijdens de Eerste Wereldoorlog had de overheid besloten de wegen te voorzien van klinkerbestratingen. Toen in de eerste helft van de vorige eeuw de omschakeling van paard en wagen naar gemotoriseerd vervoer (auto's en motorfietsen) een aanvang kreeg en men ook de fiets nam, werd de vraag naar betere wegen groter en Ooms speelde daar op in. Het wegennet werd opnieuw aangepast door middel van asfalt. In de dertiger jaren kwam zoon Piet in het bedrijf werken.

De wals die in de beginjaren bij Ooms Wegenbouw werd gebruikt. De machine bevindt zich nu in het Nederlands Stoommachine Museum in Medemblik.

1932-1950

In 1932 verwerkte Jan Ooms de eerste teerslakken die hij uit Duitsland importeerde. Hij liep voorop met de start van asfaltproductie. In 1936 werd de eerste asfaltmolen in gebruik genomen zodat de asfaltproducten in eigen beheer gefabriceerd konden worden. Tevens werd besloten het wegenbouwbedrijf te vestigen aan de dorpsstraat van Scharwoude, ook gemeente Avenhorn. Na de Tweede Wereldoorlog werden alle provinciale wegen geasfalteerd met het oog op de toenemende verkeersdrukke. Daarbij werd ook het bedrijf van Jan Ooms ingeschakeld. Jan en Aaltje kregen vier kinderen, twee zonen (Piet en

Henk) en twee dochters (Janna en Marianne). In 1943 heeft zoon Piet (1914-1965) samen met broer Henk (1922-1972) het bedrijf van vader Jan voortgezet onder de naam Firma Aannemers- en Wegenbouwbedrijf J. Ooms en Zonen.

1950-1977

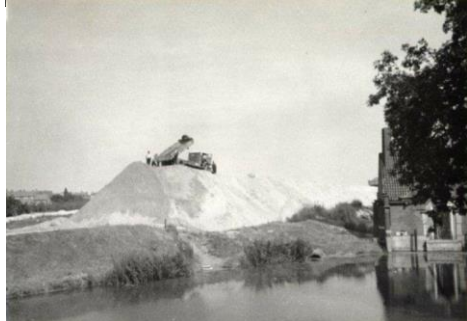
Door de groei van het wegennet in Nederland heeft de Firma J. Ooms en Zonen zich in de jaren vijftig en zestig onder meer bezig gehouden met de aanleg van nieuwe autosnelwegen en start- en

landingsbanen op Schiphol. Ooms deed tevens grondwerk voor ruilverkavelingen en de uitbreidingsplannen van onder andere Hoorn en Enkhuizen. Bovendien bouwde men wegen, bruggen en viaducten in opdracht van rijk, provincie, gemeenten en waterschapsbesturen. Piet had zich in de jaren zestig voorgenomen de activiteiten van het bedrijf verder uit te breiden. Dat was volgens hem alleen mogelijk met goed gekwalificeerd personeel, dat op basis van West-Friese nuchterheid ook nog eens beschikte over een flexibele werkhouding en het nodige improvisatietalent. Na

het overlijden van Piet Ooms in 1965 nam zijn zoon Jan Dirk (*01-10-1948) samen met zijn neef Jan Arie (*22-09-1943 / †18-06-1997) het bedrijf op 4 oktober 1965 over.

Halverwege de vijftiger jaren begon Hoorn aan de uitbreiding van het Venenlaankwartier. Het benodigde zand, aangevoerd via het IJsselmeer, werd aan het Hoofd in een trechter geladen door een kraan. Deze was gehuurd bij het Amsterdamse havenbedrijf.

Een serie kiepauto's (wel 30 ton) reed vervolgens af en aan via de volgende route: geladen vanaf het Hoofd via Veermanskade, Oude Doelenkade en Slapershaven richting de Willemsweg in aanleg. Eenmaal leeg ging de route naar het Hoofd via het Kleine- en Grote Oost, West en Achter op 't Zand. Ongetwijfeld ondervonden de toenmalige aanwonenden aan het Hoofd en langs de route enige overlast, maar

Trechter, kraan en kiepwagen bezig met het zandwerk van het Venenlaankwartier.

deze zou maar van tijdelijke aard zijn, want in 1957 was de zandlosinstallatie verdwenen.

Hoe anders zou het gaan, enige jaren later! Voor de talloze werkzaamheden in Hoorn e.o. was veel zand benodigd. Dat zou vervolgens weer worden aangevoerd via het IJsselmeer. Een complete installatie (kraan+trechter) "verscheen" op de Oude Doelenkade. De eerste schepen meerden aan en de zandstroom kwam op gang. Echter, na verloop van tijd sloeg de

schrik de bewoners aan de Oude Doelenkade om het hart. Een complete aardbeving ontstond vóór hun deur. Tot 1973 was deze installatie in werking. Toen verhuisde het naar het zanddepot aan de Schelphoek.

Vanaf de jaren zeventig ontwikkelde Ooms zich in diverse richtingen en ging ook internationaal. Vanaf dat moment was er sprake van wereldomvattende activiteiten, waaronder de fabricage van bitumineuze producten.

In 1973 werden verschillende bedrijven overgenomen die lange tijd onder de eigen naam deel hebben uitgemaakt van de Grond-, Weg- en Waterbouwdivisie, als voorbeeld Daalder uit Alkmaar en Roemer uit Wognum. Toen werd besloten om de diverse onderdelen onder te brengen in aparte BV's. Onder de vlag van Ooms Beheer BV werden er 6 werkmaatschappijen opgericht. Te weten: Ooms We-

Oude Doelenkade en Schelphoek

genbouw BV voor het uitvoeren van alle werkzaamheden, Noord-Hollandse Asphalt Centrale BV (kortweg NAC) leverde het asfalt, Zandexploitatie Maatschappij BV (Zandmij of Nieuw Hoorn) zorgde voor het zand, Noord-Hollandse Exploitatiemaatschappij van Aannemersmaterieel BV (kortweg NEVA) waar het materieel was ingedeeld, Daalder BV uit Alkmaar en Roemer Transport BV uit Wognum. Later zijn NEVA en Roemer samengevoegd onder Ooms Materieel BV en Ooms Wegenbouw BV en Daalder ging verder als Ooms Construction BV. Toen zaten naast Jan Dirk en Jan Arie, beiden algemeen directeur, dhr. C. Bosland (uitvoerend directeur) en dhr. J. Smit (directeur Bouw) in de directie. Dhr. C. van der Zwet was toentertijd procuratiehouder.

Ooms op de stoomdagen in Hoorn (jaren zeventig)

1977-1992

Eind zeventiger jaren wordt een begin gemaakt met het ontwerpen van eigen speciale producten en richt Ooms ook zijn pijlen op het buitenland en worden de activiteiten uitgebreid naar België en Duitsland. Tevens werd het oude vak van woningbouw weer opgepakt. Hiertoe werd Ooms Bouwmaatschappij opgericht. Deze werkmaatschappij maakte woningen met behulp van de Hout-, Constructie-, Bouwmethode. Zo werden complete woonwijken gerealiseerd in de uitbreidingsplannen van onder meer de gemeente Hoorn (Kersenboogerd) en Enkhuizen. Ook hield zij zich bezig met utiliteitswerken, betonwerken, kademuren en steigerwerken. Kort daarna werd Projectontwikkelingsmaatschappij de Peyler opgericht om deze woningen op de markt te brengen. Voor de productie van het houtskelet, volgens Deens receptuur, werd aan de Einsteinstraat in Purmerend een pand in gereedheid gebracht.

Ook de werkzaamheden in de grond- en wegenbouw stonden niet stil. In de jaren zeventig en tachtig werden er door Ooms niet alleen wegen, kruispunten en rotondes aangelegd, maar ook sportvelden, tennisbanen en recreatieterreinen. Daarnaast werden waterbouwprojecten aangelegd door Ooms, onder

andere het onderhouden en versterken van dijken en kades en de aanleg van waterleidingen, zinkers en riolering. Op het gebied van asfalt werden diverse producten ontwikkeld die zowel in Nederland als in het buitenland geproduceerd werden.

Werkzaamheden in de civiele techniek en in de bouwsector, infrastructurele projecten, de bouw van woningen (onder meer een primeur met de eerste drijvende Water Woningen) en kantorencomplexen: dit alles wordt uitgevoerd door drie Ooms Holdings, die zelfstandig of gezamenlijk opereerden binnen de Ooms Avenhorn Groep.

In 1988 trad Jan Arie Ooms terug als directeur en werd de structuur van Ooms Avenhorn Holding, die in 1973 was opgericht, veranderd. Sindsdien werken de drie divisies nauw samen als het gaat om grootschalige opdrachten op nationaal en internationaal niveau. Bij het 75-jarig bestaan ging Ooms van veel logo's naar één logo.

Aan het kanaal Stolpen-Schagen ligt de grote asfaltfabriek. De ingrediënten voor het asfalt, zoals het zand uit Schotland, komen per schip aan. Vanuit Schagen wordt het gedistribueerd door heel Nederland.

Asfalteringswerkzaamheden

voert naar de eigenschappen van bestaande en nieuwe verhardingsmaterialen ten behoeve van het wegennet. Sealoflex-bitumen werd onder meer wereldwijd uitgerold door partners in Japan en Amerika. Zo blijft het bedrijf voortdurend in beweging.

Het hypermoderne hoofdkantoor van Ooms is gevestigd tegenover de kerk in Scharwoude. Het gebouw wordt verwarmd en gekoeld via een technische nieuwigheid, die bekend staat als Road Energy Systems®. Dit systeem is verwerkt in de weg voor

1992-2012

In 1992 werd het wegenbouwkundig Ingenieursbureau Unihorn opgericht voor infrastructuur en een afdeling research & development, die onder andere onderzoek uit-

het gebouw en maakt gebruik van het warmte absorberende vermogen van asfalt. Via een buizenstelsel wordt 's zomers warm water diep in de grond opgeslagen. In koude jaargetijden verwarmt deze watervoorraad het kantoor. 's Winters gebeurt hetzelfde met koud water. Het dan opgeslagen water zorgt in de zomer voor koeling.

De woningmarkt blijft Ooms bedienen met innovatieve ontwikkelingen zoals de uit Canada geïmporteerde technologie voor Waterwoningen en het uit eigen ontwikkeling voortgekomen energie uit asfalt om gebouwen te voorzien in hun behoefte van kou en warmte. Op 1 januari 2012 verkoopt Ooms haar infra-ondernemingen aan Strukton Civiel en is het bedrijf weer enigszins terug bij zijn "roots" uit 1913.

In het familiebedrijf vertegenwoordigde Jan Dirk Ooms meer dan veertig jaar de derde generatie Ooms. Zijn zoon Piet-Jan Ooms is de vierde generatie en op 2 februari 2004 tot de onderneming toegetreden. In 2010 werd Piet-Jan directeur.

2012-heden

Sinds januari 2012 is Ooms Civiel onderdeel van Strukton Civiel West. Vanaf 1 januari 2019 is het logo van Ooms op het materieel ook vervangen door Strukton Civiel. Ooms blijft zichzelf en de wereld in de gebouwde omgeving vernieuwen met jonge, frisse ideeën en innovatieve processen, welke tot uiting komen in de woning- & utiliteitsprojecten. Voorbeelden hiervan zijn

Hoofdkantoor Ooms te Scharwoude tot 2012

Jan Dirk (3de generatie) en Piet-Jan (4de generatie) bij feestelijke handeling Zeeburgerbaai II, november 2017.

Mede-Opdrachtgeverschap, energiezuinige woningen welke zeer luchtdicht gebouwd worden in combinatie met slimme regeltechnieken en het bouwen van woningen met prefab betoncasco's om onder andere de bouwtijd te versnellen en meer geconditioneerd te laten plaatsvinden.

De voorgaande generaties zijn altijd vooruitstrevend, vernieuwend en oplossingsgericht geweest, wat tot op de dag van vandaag in ere gehouden wordt als cruciaal punt in de strategie voor de toekomst. Voorheen, toen Ooms nog een eigen R&D centrum had, richtten zij zich vooral op eigen productinnovaties. Ooms richt zich nu vooral op procesinnovaties en zij kopen (innovatieve) producten in van leveranciers en onderaannemers. Dit houdt in dat ze

tegenwoordig meer in de kennis van het personeel investeren dan in producten die eigenlijk toch al bij de leveranciers en onderaannemers thuis horen voor Ooms als coördinerend hoofdaannemer met eigen projectontwikkeling. De gewonnen prijsvraag en het nu in uitvoering zijnde project Hortus in Utrecht is daar een goed voorbeeld van, evenals het project Leeuwenplaats dat dit jaar in verkoop is (volgend jaar start de bouw). Naast eigen ontwikkeling biedt Ooms voor de opdrachtgevers van de bouw (woningbouwcorporaties, ontwikkelaars en bedrijven) kosteneffi-

*Het Ooms-project Marina
Kaap te Hoorn*

Projecten Zeeburgerbaai (Amsterdam) en Bloesemgaerde (Wognum)

ciënte woningen en bedrijfsgebouwen aan, waardoor er in sommige gevallen 1-op-1-projecten gescoord kunnen worden.

Op deze manier blijft Ooms kennis en ervaring opdoen, zowel binnen als buiten de organisatie. De kennis wordt met elkaar gedeeld, zodat Ooms de kwaliteit kan blijven waarborgen en altijd met de juiste oplossingen voor de klanten komt en daardoor een win-winsituatie creëert voor eenieder.

Piet-Jan Ooms houdt zich sindsdien sec bezig met de woningbouw en projectontwikkeling onder de naam Ooms Bouw & Ontwikkeling BV, nog steeds gevestigd in Scharwoude in het voormalige pand waar Unihorn gevestigd was, voor de oude garage waar vroeger onder andere het materieel onderhouden werd.

Cora Bouwman

Foto's: Website Ooms Bouw & Ontwikkeling, bruikleen Ooms, Beeldbank en De Rotonde

Verdronken vee, verzilte velden

Op 4 november 1675 was er "langduurigen stormwint en hooge watervloet". Dit deed "den Westvriesen Omringhdijck" breken. Deze ramp gebeurde "omtrent het dorp van Scherwoude". Het gevolg was dat "de Westercog ofte Veenhoop" overstroomde.³⁹ Het water stopte daar niet. Uiteindelijk werd heel oostelijk West-Friesland overspoeld. Een pamflet uit die tijd geeft een indruk van deze ramp:

"hier sag men arme boeren aenkomen met schuytjes met goet, daer weder andere, die de verdroncken beesten gevilt hadden, met huyden om die te verkoopen, daer sag men eenige landtloopers, die de verckens en schapen de keel afgesneden hebbende, in sacken t'huys brachten, daer eenige andere met stucken van doode koeyen aenkomen, hier en ginder, daer de luyden gevlucht waeren, daer andere met wagens vol huysraet, schuyten met opgeviste kaes, en andere goederen; ook sag men vele huisluiden loopen die alle hare beesten, vrouw en kinderen

³⁹ WA, 0715-01 Oud Archief Stad Medemblik 1416-1813, inv. nr. 12.

verlooren hadden, in somma de droefheyt is met geen penne uyt te drucken."⁴⁰

De pamfletschrijver legt met name de nadruk op de lijdende boeren. Niet vreemd, want zij ondervonden de meeste schade van de ramp. De ellende was vanzelfsprekend het grootst bij de bron: Scharwoude en de omliggende dorpen. Op 16 juli 1679 keken enkele vredemakers van Avenhorn, Grosthuizen en Oudendijk terug op de ramp. Toen de dijk doorbrak, kwam er een gigantische exodus van vee op gang. Koeien werden verweid naar weides in de verre omgeving: van Schagen tot in de Wormer. Bij deze uittocht van koeien raakten boeren geregeld koeien kwijt in de chaos. Dit gecombineerd met verdrinking, zorgde ervoor dat de boeren van Avenhorn, Grosthuizen en Oudendijk ongeveer een kwart van hun koeien verloren aan de dijkdoorbraak.

Prent van de dijkdoorbraak bij Scharwoude. Collectie Rijksmuseum.

Toch kon daarmee het merendeel van het vee wel in veiligheid gebracht worden. De grootste schade voor de boeren betrof de grond. Dit was zeer verzild doordat het lang onder water had gestaan. Dit remde de grasgroei nog jarenlang. In 1676 groeide er op veel percelen nagenoeg geen gras, waardoor er geen vee op kon grazen. Dit is terug te zien in de grondwaarde. In de jaren voor de doorbraak bracht een morgen land (iets minder dan een hectare) omtrent de 23 á 24 gulden op in pacht. In 1676 werd dezelfde grond voor niet meer dan 2 gulden per morgen verpacht. Daaronder zaten ook zeer veel percelen die voor niet meer dan 1 stuiver verpacht werden. De pachtopbrengst stond duidelijk in verhouding met de belabberde grasgroei.

⁴⁰ J. Buisman, *Duizend jaar weer, wind en water in de Lage Landen. Deel 5: 1675-1750* (Franeker 2006) 26-30.

Herstel ging traag, mede dankzij een muizenplaag in 1678 en slecht weer in 1679. De vredemakers kwamen in juli 1679 bijeen. Door het weer waren er veel boeren die dat jaar nog geen sprietje hooi binnen hadden gehaald, wat het moeilijk maakte de komende winter door te komen. Waar men eerst slechts 1,3 morgen nodig had om één koe te voeden, was dit in 1679 2,5 morgen. Oftewel: na vier jaar was er nog twee keer zoveel grasland nodig om hetzelfde aantal koeien te onderhouden.

Vanzelfsprekend was het voor boeren een grote uitdaging om hun vee te kunnen voeden. Om het nog erger te maken, lagen de belastingen ook nog hoger. Immers, de kosten die gemaakt waren voor het dijkherstel werden gedragen door de grondbezitters en -gebruikers. Aangezien er toch al weinig voedsel was voor het vee, besloten veel boeren om een deel van hun kudde te verkopen. Zelfs na het dichten van de dijk verloren de boeren dus nog koeien.⁴¹

Lourens Schuijtemaker

Turend vanaf de Grosthuizer kerk

Foto genomen in oostelijke richting.

⁴¹ WA, 0348 Oud archief stad Hoorn 1356-1815, inv. nr. 2632a.

De Grosthuiser kerk kleurde eeuwenlang het dorp, tot het laatste kerkgebouw in 1962 gesloopt werd wegens bouwvalligheid. Onder stimulans van Dirk Schuijtemaker, klom onze voorzitter André de Reus (toen een tiener) voor de sloop nog snel omhoog om een paar foto's te maken vanaf de toren. Turend in oostelijke richting is met een scherp oog boven de vele piramidedaken nog net de Scharwouder kerk-toren te zien. De bungelow linksonder is dan net uit de grond gestampt. Turend in westelijke richting valt de prachtige ronde schoorsteen in het oog van de (helaas afgebrande) boerderij van de familie Bierman. Ook hier zien we een stipje op de horizon: de kerk van Schermerhorn.

Foto genomen in westelijke richting.

Lourens Schuijtemaker

Ledenlijst

Aalsmeer

J. Belkom

Amsterdam

D. Jonker

Avenhorn

C.M. Bakker

K.J. Bierman

J.M. Blankendaal

B.P. de Boer

C. Bos

M. Bot-Weel

C. Bouwman

B. Braas

M. Braas-Manshanden

C.L. Bron

E. Burggraaf

W. en M. Damen

J.N. Dekker-Blank

Th. Van Diepen

P. Dikstaal

G.G. Dolfing

A. Floris

C.G.M. Floris
 J.A. Floris
 H.W. Geel
 J.C. Gerritsen
 E. Groes-Vlaar
 A.G.M. Groot
 A.N. Groot
 A. Henneman
 W.J.N. Jonker
 J. Koning
 P. Kramer
 G. Kramer-Porsius
 T. Kremer
 J. Kruk
 S. Kuiper
 Th. Laan
 C. Laan
 Th. Lenting
 A. Negenman
 J.M. Overboom
 S. Pitstra
 T. Potveer-Blom
 A. Pronk
 G. Pronk
 J.L.A.M. Pronk-Ruiter
 A. de Reus
 M. de Reus-Kilsdonk
 E. Rus
 D.W. Schoenmaker
 W.D. Schoenmaker
 B.P.C.M. Schonewille-
 Knuvers
 T. Schouten
 E.J.N. Seuren
 M. Smit
 G. Vink
 H. Vlaar-Floris
 S. Wassenaar
 G. Weel
 T.J. Wever
 T. Wever

Beets

Fam. Rijsbergen

Berkhout
 J.J.M. Besseling
 A.B. Jonker
 G.A. Klaij-Waard
 J.R. Peereboom
 H. Smit
 J.G. Smits
 H. Vader
 C.L. Vlaar
 G.J.M. Zonneveld

De Goorn

J.G. Bakker
 C. Beemsterboer
 C. Bierman
 H.E. Blank
 A. Blom
 A. Dekker
 A. Feld
 S.J.M. Groen
 H.W. van der Gulik
 E. Koning
 N.H. Koning
 N. Koning
 N.M. Laan
 Nedflex
 J.C.G. van der Lee
 H. Leek
 A. van Leijen
 K. Lenting

K. Pronk
 H.M. Robert
 G. Smal-Schilder
 Tekembureau Koning
 J. de Wit-Belkom

Den Haag

H. de Reus

Grootebroek

G. Knijn

Grosthuisen

J. Bierman

R. Bouwman
 L.J.G. Bron
 C. Bruyel
 G.W. Busman
 Fam. Datema
 Fam. Davidse
 J. van Diepen
 E. van Diepen-Gerdes
 L. van Efferen
 P.M. de Jong
 J. Jonker
 Fam. Kluft
 J.H. Leeuw
 B.N. Otjes
 L. Pauw
 R. Pomstra
 A. en J. Provoost
 G.E.A. Rinkel
 H.J.A. Ruiter
 P. Ruiter
 D.C. Schuijtemaker
 L. Schuijtemaker
 V. Smal
 Fam. Smal
 N. Smal
 J.T. Wijnker
 B. de Wilde
 S.R.E. Ydo
 E. Zuidland

Haren

A.E. Damen-Wit

Heerhugowaard

T.H. Hollenberg

Hensbroek

J. Koning

Hoogkarspel

E. Pronk

Hoorn

H. Cornelisse-Beuving

G.H. Lenting
G.P. Vlaar
M. Weesie

Julianadorp

A. Siliakus

Leek

H.J. Delemarre

Middenbeemster

A.M. Schuijtemaker
D. Schuijtemaker
M. Visscher

Mijzen

C.M. Beemsterboer

Noordbeemster

C. Schuijtemaker

Oosthuizen

L. Kluft-Blom
A. Knip-Mol

Oudendijk

C. Baijens
H.N.G. Bart
P.R. Blom
A.P. de Boer
M.S. ten Brinke
F. van Dijken
W. en G. Dobber
T. Fokkema
R. Franken
P.H. Geel
W. en S. van der Heide
G. v.d. Heuvel
W. Hoedemakers
M. Kalf
B. van der Laan
C. van Lenten
Th. Lursen
G.R. Pelser

M. de Reus
J. Roos
J.P. Scherpenhuijsen
T. Visser
H. Smal
M. Stenekes
J. Verdegaal
R. Verkaik
D. Wassenaar
B. de Weerd
J. van der Werff

Purmerend

W. Procee

Rancy (Frankrijk)

G.M. Spaans

Rijswijk

Th. Bosma

Schagen

D. Kramer

Scharwoude

E. Bol
M. Bolluijt
J.A. Broers
J. Dolfing
T. Hoeksema-Lebbing
Fam. Klous
A. Koole
E. Langereis
C. Mekkering
C. Mol
J. van de Oever
S. Schrassen
M. Seinen
P. Smit
A.A.M. Vader
R. de Wit

Spierdijk

R. Posthumus

Ursem

R. Bakker-Vlaar
B.M. Beemsterboer
T. Knijn
E. Oudejans
K. de Reus

Velsen Noord

N.J. Dolfing

Waarland

B. de Reus

Wognum

J. Ruiter

Zwaag

J.N. Steeksma

Instellingen

Brasserie De Grost
Gemeente Koggenland
Historische Kring
Berckhout Bobel Dyck
Historische Kring
Ursem
Historische Stichting
De Cromme Leeck,
Wognum
IPSIS, Zwaag
Kramer Keukens
Ooms Bouw &
Ontwikkeling
Rotary Koggenland
Stichting Oud Obdam-
Hensbroek
Vereniging Oud Hoorn
Westfries Archief
Westfries Genootschap